

Dirilişin Ve Yenilenmenin Sembolü Nevruz Bayramı

– M.Nihat Malkoç · 21 Mart 2021

M. NİHAT MALKOÇ

Ruhların Diriliş ve Bir Gönül Bayramıdır Mütebessim İlkbahar!...

Mevsimlerin en güzelidir bahar. Bahar sevinci, tüm canlılarda ortak olan bir duygudur. Belirli bir mekâna hapsolan ruhların diriliş ve bayramıdır ilkbahar! Duygularımızın tercümanı olan şairler de bahar temasını sıkça işlemişler şairlerinde. Bunların başında yer alan Halide Nusret Zorlutuna, bakın nasıl karşılıyor baharı: “Gel bahar, erit bu yolun karını/ Geçen seneleri anmayalım hiç/ Dinle bülbüllerin şarkılarını/ Güllerin kıpkızıl şarabını iç// Saçında baygın bir gül kokusu var/Dudakların kızıl, karanfil gibi/Gözlerinde gülsün mine ışıklar/ Sesinle büyüle çarpan her kalbi//Gel bahar, gel bahar, yakınlarda gül/Denize renginden armağan bırak/Ufuklarda gezin, göklere süzül,/Sonra yavaş yavaş in, içime ak...”

Bahar sadece günlerin uzaması değildir şüphesiz. Bununla birlikte dünyamız bambaşka bir şekil alıyor. Tabiat derin kış uykusundan uyanıyor; giydiği kalın kışlık elbiseleri bir çırpıda üzerinden atıyor. Havalının ısınmasıyla beraber rengârenk libaslara bürünüyor. Dağlarda çiğdem çiçekleri boy veriyor. Yüksek tepelerdeki kar yığınları, güneşin kavurucu sıcaklarıyla birlikte suya dönüşüyor. Çobanlar önlerine aldıkları sürüleri çayır çimen otlatıyorlar. Yanık bir kaval ezgisiyle birlikte dile geliyor körpecik kuzular!... Dallarda açan çiçekler zamanla meyveye duruyor. Hayat, ölü elbisesini atıp yeni bir giysi giyiniyor.

Baharla birlikte yenilenen tabiat düğün bayram ediyor. Badem ağaçlarında açan çiçekler, hayata “merhaba” diyor. Kır çiçekleri yeni âşıklara sevgi tomurcukları sunuyor. Aşkın sihirli havasına papatyalar da iştirak ediyor. Yeni açan yapraklar, tatlı bahar rüzgârlarıyla sallanıyor. Kırıp dökmüyor; sanki okşuyor. Toprağın altındaki tüm canlılar yeryüzüne dönüş hazırlıkları yapıyor. Onlardaki sevinci tarif etmek imkânsız!.. Kolay mı aylarca kar altında hayat mücadelesi vermek? Onlar bayram etmesin de kim etsin? Karıncalar ağır adımlarla yolculuğa başlamış bile!..Ya rengârenk kelebeklere ne demeli?..

Bahar deyince mutluluk çağrışır zihnimizde. Bayramların da müjdecisidir ilkbahar. Adı ne olursa olsun, bayramların kültürümüzde hep birleştirici bir gücü olmuştur. Bayramlarda kin ve nefretler unutulmuş, sevgi, dostluk ve barış baş tacı edilmiştir. Uzakları ve uzaktakileri yakın etmiştir dinî ve millî bayramlarımız. Sevgi hamurunun mayası olan bayramlar, geçmişten bugüne kadar yaşadığımız ve yaşattığımız ortak kültür değerlerimizdir. Bayramlarda geçmişten getirdiğimiz kıymet hükümlerimizi yeni nesillere aktarıyoruz. Uzun bir tarihî geçmişi olan nevrüz da bizi bize yakınlaştıran, kenetlenmemizi sağlayan bir bayramdır.

Yeniden Dirilişin ve Toprağın Uyanışının Sembolüdür Nevruz...

Yeniden dirilişin ve toprağın uyanışının sembolüdür nevrüz... İnancımıza göre insanoğlu topraktan gelmiş, toprağa gidecektir. Onun için Anadolu'da toprağa "ana" derler. Bu rastgele seçilmiş bir tabir değildir. Gerçekten de toprak anadır. Çünkü ömrümüz boyunca o bizi sırtında taşır. Âşık Veysel'in dediği gibi, karnını kazma ve bel ile yarsak da, yüzünü tırnak ve el ile yırtsak da yine de o bizi gülerek karşılar. Bu nedenledir ki en sadık yârimiz topraktır. Bu dünyadan göçtüğümüzde de yine bizi kucağına alacak olan odur. Kışın karlar altında kalan toprak ana derin uykusuna dalar. Ne zaman ki mart ayı gelir işte o zaman uyanır.

Baharın müjdecisidir nevrüz... Uzun geçen kışın ardından yıpranmış yanlarımızın tamiridir bir anlamda. Nevruz, Türk mitolojisinde 'güneşin koç burcuna girdiği yeni gün' anlamına gelir. Bu bayram Türk kökenli topluluklarının ortak paydasıdır. Nevruz, Türk'ü Türk'e bağlayan güçlü bir kültürel bağıdır. Türk kökenli topluluklar nevrüz sayesinde kaynaşır. Türk dünyasında "sultan nevrüz" olarak ifade edilen bu bayram, Çin Seddi'nden, Adriyatik'e kadar Türklerin varlığını sürdürdüğü geniş bir coğrafyada kutlanır. Avrasya'nın ortak bayramı olan nevrüz, sadece Türklerle sınırlı bir bayram değildir. İranlılar, Bahaîler, Afganistanlılar da bu bayramı kendi geleneklerine göre coşkuyla kutlarlar.

Nevruz değişik adlarla anılsa da en yaygın adı "nevrüz(yeni gün)"dur. Bu bahar bayramı içimizi sevgi, dostluk, barış, dayanışma ve kardeşlik duygularıyla doldurur. Kışın bizden uzaklaşan güneş, baharla birlikte içimizi ısıtır. Böylece hayata bakışımız da güzelleşir.

Türk Kültürünün Zengin Kaynaklarından Birisidir Nevruz...

Türk kültürünün zengin kaynaklarından birisidir nevrüz... Bu sözcük, Farsça nev (yeni) ve ruz (gün) sözcüklerinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Bu ifade her ne kadar Farsça bir kelime olsa da bahar bayramı milletimizin en eski geleneklerinden birisidir. Nevruz, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan, Tataristan, Uygur Bölgesi, Anadolu ve Balkanlarda geleneksel olarak kutlanır. Sözü edilen ülkelerin halkı bu kutlamalara büyük bir coşkuyla katılır. Bu coşku ve heyecan Türk Cumhuriyetlerinin Rusya'ya bağlı oldukları dönemde de böyleydi, bugün de böyledir.

Anadolu'da "Nevruz-i Sultan, Sultan Nevruz, Navrız, Mart Dokuzu" gibi değişik adlarla anılan bu önemli günde, kışın iç karartıcı havasından kurtulan halk, yazın müjdecisi olan ilkbaharı doyusya yaşar ve gün boyu eğlenir. İç dünyasındaki sıkıntıları atarak tazelenir.

Nevruz, başta kadim Türkler olmak üzere, çok geniş bir çevre tarafından kutlanan köklü bir bayramdır. Alevî-Bektaşî topluluklarında Nevruz, Hz. Ali'nin doğum günüdür. Hz. Ali ile Hz. Fatıma'nın evlendikleri gündür. Hz. Muhammed(SAV)'in veda haccı dönüşü Hz. Ali'yi kendine halife tayin ettiği gün olduğu da söylenmektedir. Rivayetler çoktur.

Altı asır boyunca cihana adaletle hükmeden Osmanlı Devleti'nde nevrüz gününe özel bir önem verilmiştir. 21 Mart Nevruz bayramında devlet adamları ve halk birbiriyle hediyeleşirdi. Bu hediyelere "Nevruziye" adı verilmektedir. Osmanlı Devleti zamanında padişahlara nevrüz günleri "nevruziye" adı verilen kasideler sunulurdu. Nevruz günlerinde müneccimbaşı, yeni takvimi padişaha sunar, bahşişini de alırdı. Bu, "nevruziye bahşışı" diye adlandırılırdı. Saray hekimbaşları tarafından hazırlanan ve nevruziye denen çeşitli baharatlardan yapılmış macunlar, padişah ailelerine ve büyüklere sunulurdu.

Nevruz, Geçen Onca Asrın Bizden Koparamadığı Kadim Bir Bayramdır

Maddî ve manevî temizliğin gerçekleştirildiği, yeni yılın başı olarak kabul edilen nevrüz, geçen onca asrın bizden koparamadığı kadim bir bayramdır. Türklerin Ergenekon'dan çıkışının yıldönümü olarak kabul edilen nevrüz, geçmişten bugünlere taşıdığımız ortak kültür mirasımızdır. Nevruz, Türklerin tarih sahnesine çıkışını da temsil eder. Onun içindir ki "Ergenekon Bayramı" olarak da ifade edilir. Bir anlamda dirilişin sembolü de olan bu kadim bayram, Türklerin Müslümanlığı kabul etmesinden daha önceki yıllara dayanır.

Nevruz sevgidir, hoşgörüdür, muhabbetir, umuttur, dayanışmadır, fikren ve bedenen yenilenmedir. Onun içindir ki bu en eski bayram bir ayrışma unsuru değil, bizi birbirimize bağlayan bir manevî rabita olmalıdır; birbirimizi doğru anlamak için bir vesile sayılmalıdır. Farklılıklarımızdan daha çok, benzerliklerimizin ve ortak değerlerimizin olduğu bilincini bizlere aşılmalıdır. Bu müstesna gün, tabiatı uyandırdığı gibi, kardeşlik duygularımızı da uyandırmalıdır. Bizi birbirimize düşürmek isteyen şer odaklarına inen bir tokat hükmünde olmalıdır. İhtilafa değil, ittifaka zemin hazırlamalıdır. Gönüllere kardeşlik tohumu ekmelidir.

Uzun kış mevsiminde üstündekileri çıkaran tabiat, baharla birlikte giyinmeye başlar. Kışın kısalan günler, gittikçe uzar. Cemreler düşmeye başlar; havaya, suya ve toprağa... Toprak uyanır derin uykusundan. Baharla birlikte tabiat bir gelin gibi süslenir. Bolluk ve bereketin habercisi olan çiçekler açmaya başlar. Evvela bir çiçekle bize göz kırpan bahar, kışın soldurduğu ruhumuzu da yeşertir. Yakılan nevrüz ateşleri, kış boyunca üşüyen içimizi ısıtır. Nevruzda sadece tabiat yenilenmez, biz de ruhen yenileniriz. Gönüllerimiz bahar neşesini doyasıya yaşar. Baharın gelişyle birlikte kış mevsiminin içimizde bıraktığı tortuları atarız. Bir bayram sevinciyle ve coşkusuyla çocuksu hissiyatımız gönül göklerinde kanatlanır. Nevruzda sadece doğa dirilmez, ruhumuzdaki cevherin yansıması olan iyi duygular da dirilir.

Tarihler 21 Mart'ı gösterdiğinde içimiz kıpır kıpır olur. Çünkü bu tarih bizde Nevruz Bayramı olarak kutlanır. "Nevruz" ifadesi her ne kadar Farsça bir terkip olsa da bu en eski Türk bayramlarından biridir. Nevruz, Farsça birleşik bir kelimedir. 'Nev'; yeni, 'rûz'; gün anlamını taşır. Kelimenin Farsça kökenli olması bu bayramı Türk bayramı olmaktan çıkarmaz. Çünkü tarihi malumatlar bu bayramın Türklerle olan derin bağlantısını ortaya koymaktadır. Kimse bu köklü değerlerimizi bizden koparmaya çalışmasın.

Bunlar Türk kökenli milletleri birbirine bağlayan bir nevi kültürel çimentodur.

Nevruz dün olduğu gibi bugün de çok geniş bir coğrafyada kutlanan bir Türk bayramıdır. Bazılarının iddia ettiği gibi bir Mecusi bayramı değildir nevrüz... Ateş yakılması ve ateş üzerinden atlanması yüzünden bu bayramı Mecusilikle ilişkilendirmek bayağılık ve sığlıktır. Nevruz, Türk dünyasının kuzeyinden güneyine, batısından doğusuna kadar uzanan engin coğrafyada yaşayan toplulukların pek çoğu tarafından yaygın olarak kutlanan bahar bayramıdır. Görünen o ki bu coğrafyada nevrüz coşkusu her geçen gün artmaktadır.

Türkmenistan'da üç yıl boyunca kaldım. Orada nevrüze çok büyük yer ve değer verildiğini bizzat gördüm. Burada halk nevrüzü sahipleniyor. Bu bayram insanları kenetliyor. Sabahtan akşama kadar insanlar tabiatla iç içe yaşayıp eğleniyor. Küçük çocuklar ve yetişkin kızlar en güzel ve renkli elbiselerini giyerek gezintiye çıkıyorlar. En güzel yemekler bugüne saklanıyor, bugün için yapılıyor. Bütçeler alabildiğine zorlanıyor. Halk yeşilin doyumsuz güzelliğine sığınıyor. Eski gelenekler mümkün olduğunca yaşatılıyor. Halkın bu günü bayram tadında ve havasında kutlaması için bütün resmi kurumlarda üç günlük tatil ilan ediliyor.

Türkmenler nevrüze özel olarak hazırlanırlar; nevrüzde neyi var, neyi yok ortaya dökerler. Ne kadar çok yiyecek hazırlanırsa, yeni yılın o denli iyi ve bereketli geçeceğine inanılır. Semeni, Nevruz'un özel yiyeceğidir. Birkaç aile birleşip büyük bir kazanda buğday özüne un, su ve şeker ekleyerek hazırlarlar. Bir gün önceden pişirmeye başlanan semeni, 21 Mart sabahı hazır olur. Konu komşu, tanıdık tanımadık herkese birer kâse semeni verirler.

Genç ve dinamik nüfusuyla dikkat çeken Türkmenistan'da halk, nevrüz bayramında gününü ülkemizdeki dinî bayramlara benzer bir şekilde geçirmekte, karşılıklı ev ziyaretleri yapılmakta, tebrik mesajları gönderilmektedir. Nevruz kutlamaları basın yayın organlarında geniş bir şekilde yer almaktadır. Baharın gelişini anlatan nevrüz konulu şiirler yazılıp söylenmektedir. O gün şehrin geniş meydanları coşkuyla insanlarla dolup taşmaktadır.

Nevruz, Şairlerin Gönül Teknesinde Yoğrulmuş Ölüksüz Mısralara Dönüşmüştür

Nevruz bayramı edebiyatımızda da önemli bir yer teşkil etmiştir. Vaktiyle ben de nevrüz coşkusuyla kapılarak bu güne dair şu dörtlükleri kaleme almıştım: "Mart ayı gelince toprak uyanır/Baharı müjdeler Nevruz Bayramı/Yağmur yağdığında yaprak uyanır/Baharı müjdeler Nevruz Bayramı//Bahar geldiğinde coşar gönüller/Bahçelerde açar rengârenk güller/Güllerin aşkına öter bülbüller/Baharı müjdeler Nevruz Bayramı//Nağmelerin ruhu, sazın telidir/Birliğin sembolü, gönlün dilidir/Yüreğe can katan bahar yelidir/Baharı müjdeler Nevruz Bayramı//Cihanı titretir soyumuz bizim/Oğuz'a dayanır boyumuz bizim /İlkbaharla başlar toyumuz bizim/Baharı müjdeler Nevruz Bayramı//Ümitler yeşerir gönül bağında/Yokuşlar düz olur gençlik çağında/Sesin yankılanır Tanrı dağında/Baharı müjdeler Nevruz

Bayramı//Erik ağaçları çiçekler açar/Tabiat giyinir, kokular saçar/Kuşlar gökyüzünde süzülür, uçar/Baharı müjdeler Nevruz Bayramı//Havaya, toprağa cemreler düşer/Köyün tandırında bulamaç pişer/Dostlar muhabbette derdimi eşer/Baharı müjdeler Nevruz Bayramı//Tabiat yeşerir, yeniden doğar/Koyunlar ağılda, bacım süt sağar/Üstümüze rahmet yağmuru yağar/Baharı müjdeler Nevruz Bayramı//Çalınır davullar, halay çekilir/Tarlalar şenlenir, tohum ekilir/Çalışan köylünün beli bükülür/Baharı müjdeler Nevruz Bayramı"

Türkiye'de yakın zamana kadar nevrüz kelimesinden ürküyordu insanlar... Çünkü nevrüzün bir Türk bayramı olduğu pek az kesim tarafından biliniyordu. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki bazı kesimler tarafından kutlanan bir gün olarak yer ediyordu hafızalarımızda... Hatta o gün bir kısım şer odakları olaylar çıkarıyor, kan döküyor, eylemleriyle gündemi işgal ediyorlardı. Böylelikle nevrüz insanlarda ve devlette bir baskı unsuru oluşturuyordu. Oysa günümüzde bu tazyikin tesiri bertaraf edilmiş, nevrüz her kesimin bayramı olmuştur.

Uzun süren kışın ardından doğanın uyanışıdır nevrüz... Baharın ilk günü sayılır nevrüz... Bu günde (21 Mart) gece ile gündüz eşitlenir. Ateş üstünden atlamak, demir dövmek, yumurta tokuşturmak bir nevrüz geleneğidir. Nevruz, dünyanın kutlanan en eski ve köklü bayramı olma özelliğini taşımaktadır. Sözlerimi nevrüz duasıyla noktalamak istiyorum:

"Bu ulu gün, Türklerin büyük işlere adım atmasına vesile olsun. Dünyanın dört bir yanında yaşayan halklarımızın dostluğuna güç katsın. Tanrı, bizlere bereket ve birlik versin. Kötülükler yok olsun, iyilikler artsın. Zorluklar yenilsin, sıkıntılar azalsın. Aydınlansın dört bir yan, yolumuz açık olsun. Türk dünyasının ortak bayramı Nevruz Bayramınız kutlu olsun!"